

УРОК
ГЕОГРАФІЇ

Урок географії

Що таке державний лад країни?

Державний лад (державний устрій) — історична форма політичного устрою країни та ієрархічна структура державної політичної влади – *парламент* (законодавча влада), *уряд* (виконавча влада), *суд* (судова влада), *суспільні організації* – з іншого боку.

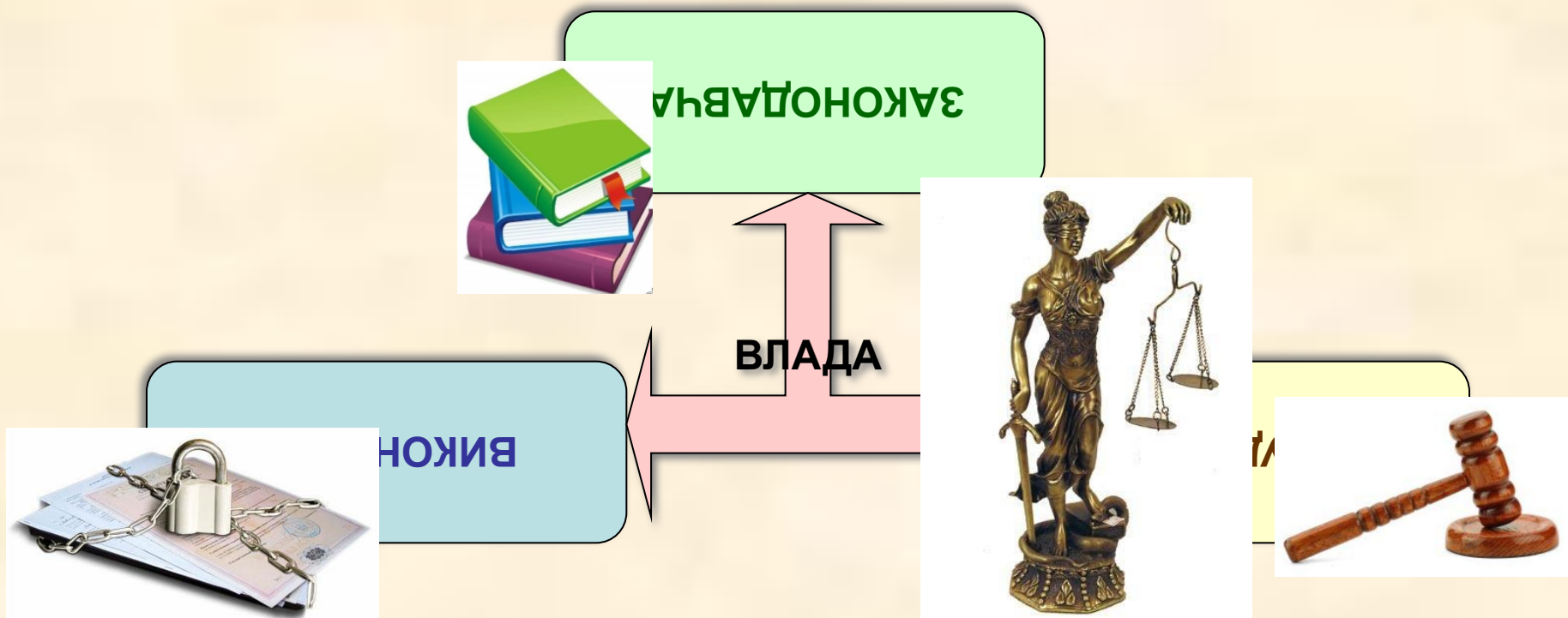
Республіки

151 країна

Республіка (від лат. *res publica* – громадська справа) — форма державного правління, за якої верховні органи державної влади **обираються на певний строк**, з окресленими законом повноваженнями.

В республіці існує поділ влади на **законодавчу, виконавчу та судову**.

Республіки

151 країна

Ознаки республіки:

- Існування одноосібного та колегіального глави держави — *президента* та *парламенту*.
- **Парламент** представляє *законодавчу владу*.
- **Президент** очолює *виконавчу владу* (але це характерно не для всіх типів республік).
- **Виборність** на певний термін голови держави та інших верховних органів державної влади.
- **Юридична відповідальність голів держави**. У парламенту є право звільнення від посади президента за тяжкі злочини проти держави — *імпичмент*.
- **Президент** має право виступати *від імені держави*.

ВИДИ РЕСПУБЛІК

Президентські

*США, Франція, Бразилія,
Аргентина, Білорусь...*

Парламентські

*Німеччина, Італія,
Індія...*

Змішані

Польща, Україна...

Монархії

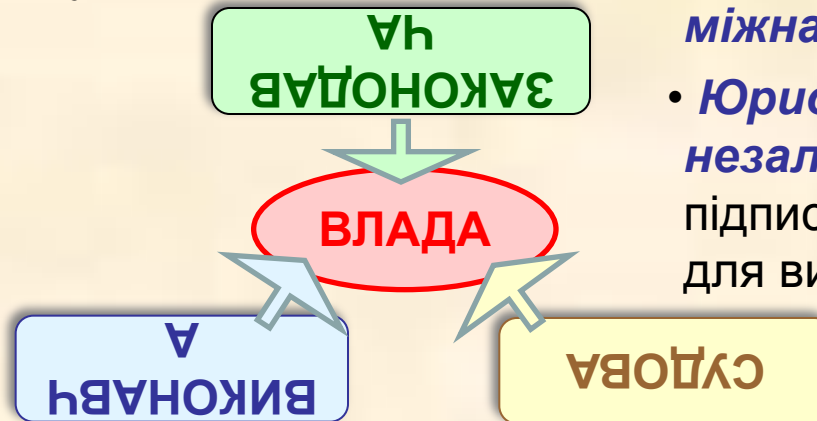
29 країн

Ознаки класичної монархії:

- Існування **одноосібного** глави держави, який править довічно.
- Влада зазвичай **успадковується**.
- Монарх символізує **єдність нації, історичні традиції, представляє державу на міжнародній арені**.
- **Юридичний імунітет** та **незалежність монарха**. Він підписує накази, обов'язкові для виконання.

Монархія (від лат. *monarchia* – єдиновладдя) – форма правління, за якої верховна державна влада частково або повністю належить **одній особі** – монарху та, як правило, **передається в спадок**.

Нині не всі держави, що офіційно вважаються монархіями, задовольняють переліченим ознакам. Виникли, так звані “**виборні монархії**”.

Монархії

ВИДИ МОНАРХІЙ

(за обсягом обмежень влади монарха)

Абсолютні 8

- Необмежена влада монарха;
- Зазвичай немає Конституції, замість неї – укази монарха;
- Існують органи влади підзвітних монарху або дорадчі органи

- Саудівська Аравія;
- ОАЕ;
- Оман;
- Катар;
- Ватикан

Де

факто:

- Бруней;
- Бахрейн;
- Кувейт

Теократичні

Державу очолює духовна особа

- Ватикан;
- Саудівська Аравія

Конституційні 21

- Влада монарха Конституцією або традиціями;

Дуалістичні

- Влада монарха обмежена Конституцією та парламентом в законодавчій сфері;
- Монарх має свободу прийняття рішень, але в заданих Конституцією рамках.

- Йорданія;
- Кувейт;
- Марокко;
- Монако;
- Ліхтенштейн...

Парламентські

- Монарх не має влади;
- Законодавча влада – у парламенту;
- Виконавча влада в уряду;
- Монарх виконує лише представницьку та церемоніальну роль (“панує, але не править”).

- Велика Британія;
- Данія; Бельгія;
- Швеція; Норвегія;
- Іспанія; Андорра;
- Японія...

Монархії в Європі

12 країн

Конституційні (11)

Кр – королівства (7)

Кн – князівства (3)

Г – герцогство (1)

Абсолютна (1)

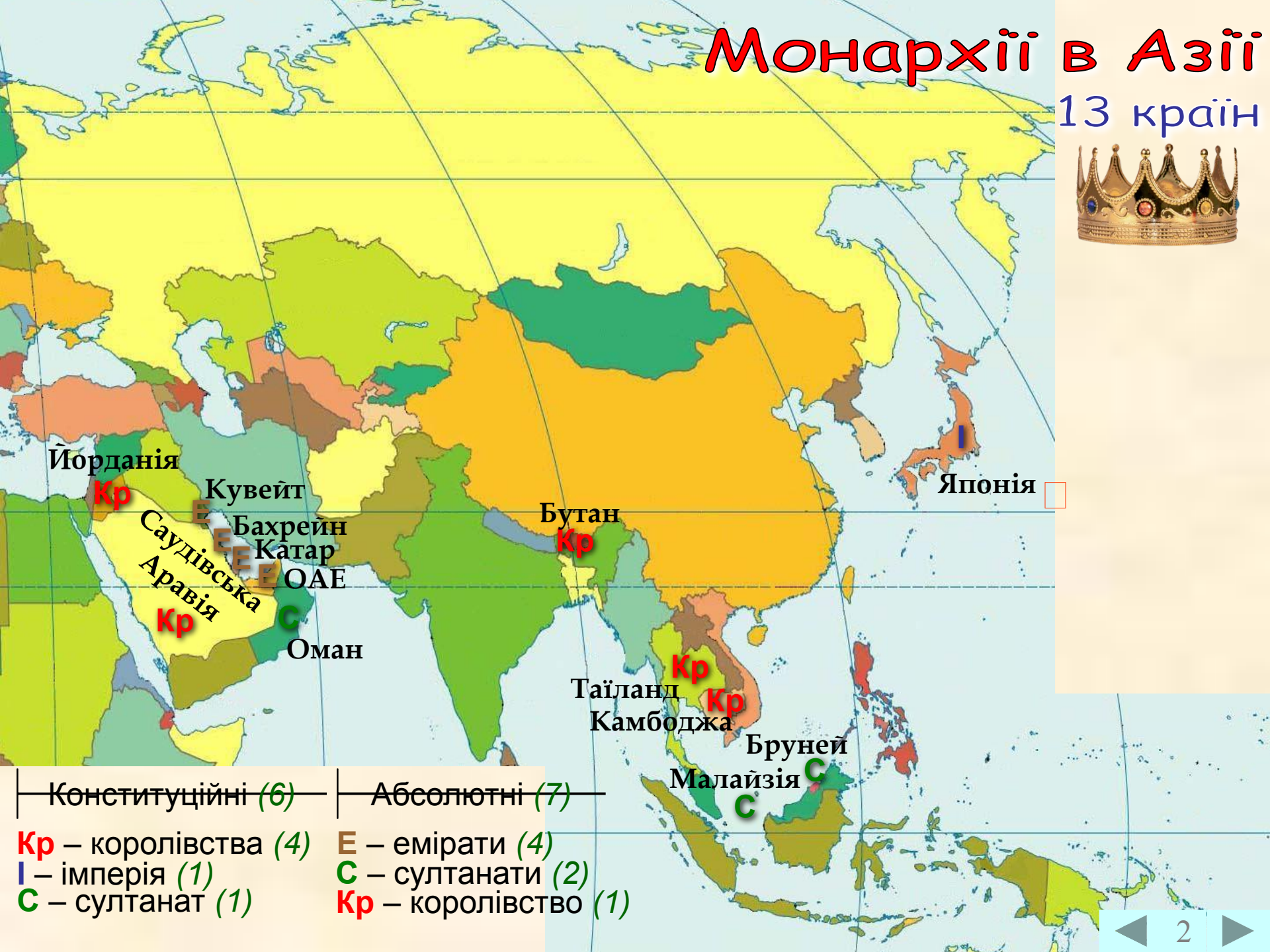
П – папська держава

Монархії в Азії

13 країн

Йорданія

Кр

Кувейт

Е Бахрейн
Е Катар
Е ОАЕ

Саудівська
Аравія

Кр

С Оман

Бутан

Кр

Японія

І

Таїланд

Кр

Камбоджа

Кр

Бруней

Малайзія

С

Конституційні (6)

Абсолютні (7)

Кр – королівства (4)

Е – емірати (4)

І – імперія (1)

С – султанати (2)

С – султанат (1)

Кр – королівство (1)

Монархії в Африці

3 країни

Конституційні (3)
Кр – королівства (3)

В **Океанії** існує
1 монархія –
Королівство Тонга.

В **Америці** жодної
монархії немає.

Британська колоніальна імперія

Велика Британія створила найбільшу в історії людства колоніальну імперію. У 30-х рр. ХХ ст. вона охоплювала чверть поверхні суходолу, на якій проживало чверть населення планети.

Британська колоніальна імперія

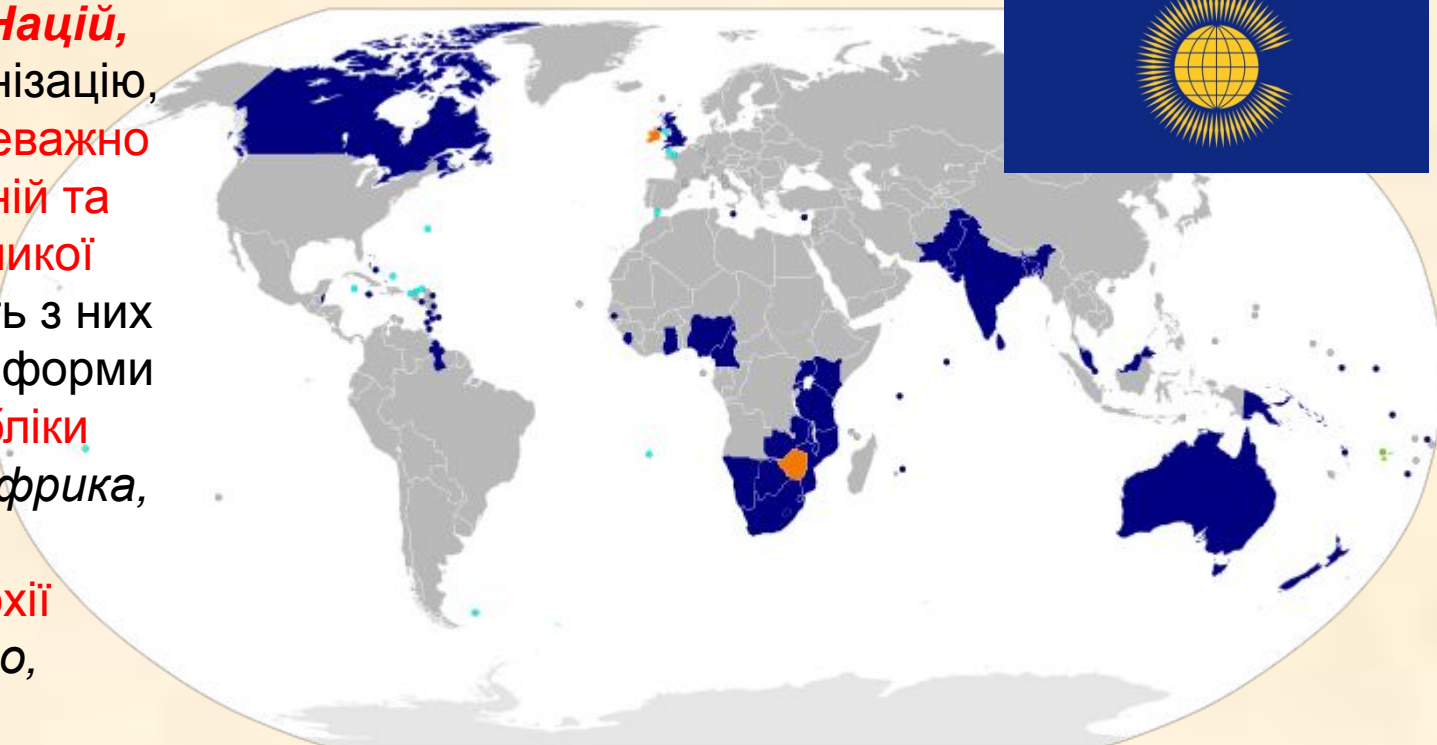
Держави у складі Співдружності (Брит.)

14 країн

Після розпаду
Британської колоніальної
імперії у 1949 р. було
створено

Співдружність Націй,
добровільну організацію,
яка охоплює переважно
54 колишніх колоній та
протекторатів Великої
Британії. Більшість з них
мають традиційні форми
правління: **республіки**
(Індія, Південна Африка,
Нігерія, Танзанія,
Намібія) чи **монархії**
(Малайзія, Лесото,
Свазіленд).

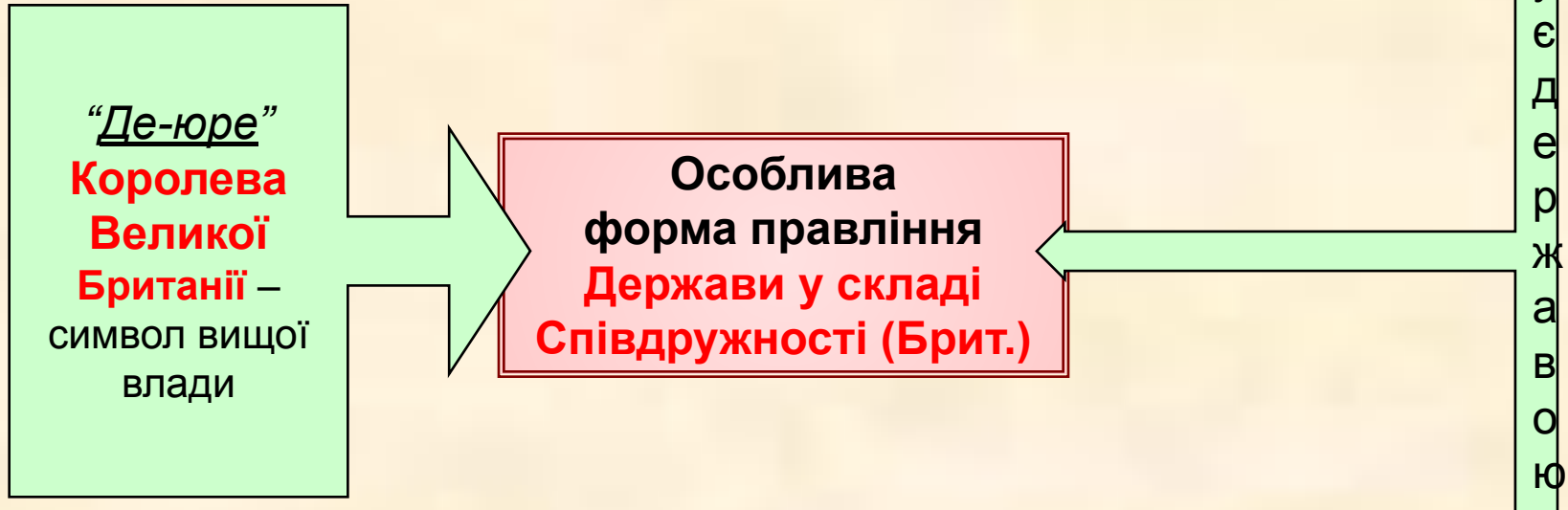
Країни-члени Британської Співдружності Націй

Держави у складі Співдружності (Брит.)

14 країн

Однак, 14 країн членів Співдружності не відносять себе до жодної з традиційних форм правління.

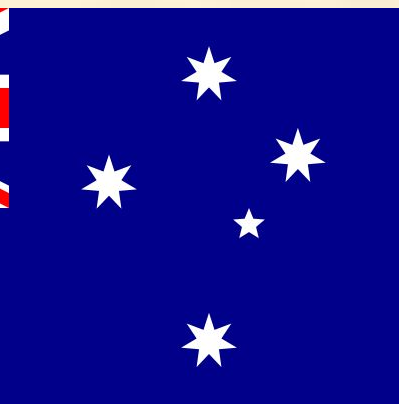
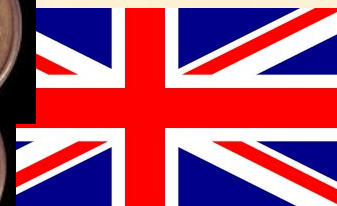
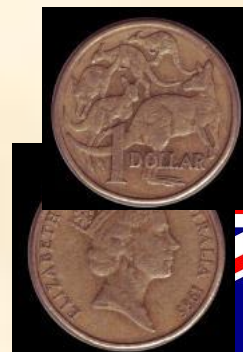

Формально Королева очолює державу. У країнах є її представник *генерал-губернатор*. Офіційно жителі цих держав не є підданими англійської королеви, а лише громадянами своїх країн.

Держави у складі Співдружності (Брит.)

14 країн

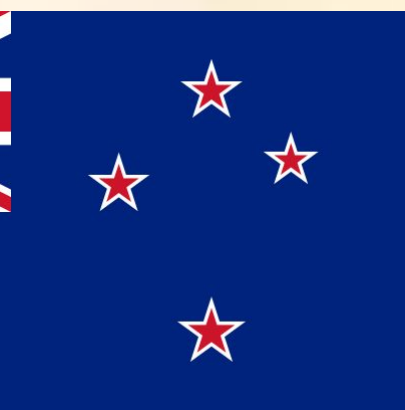
Деякі країни навіть використовують державні атрибути Великої Британії. **Державні прапори** Австралії, Нової Зеландії, Тувалу містять, як елемент зображення, британський прапор. Нова Зеландія використовує **англійський гімн** “Боже, бережи королеву”, англійські **ордени**, якими королева нагороджує новозеландців за клопотання місцевого уряду.

Прапор Австралії

Прапор Тувалу

Прапор Нової Зеландії

Держави у складі Співдружності (Брит.)

14 країн

Канада

Беліз

Ямайка

Сент-Кітс і Невіс

Багамські Острови

Антигуа і Барбуда

Сент-Люсія

Сент-Вінсент і Гренадини

Гренада

Папуа – Нова Гвінея

Соломонові Острови

Тувалу

Австралія

Нова Зеландія

Джамахірія

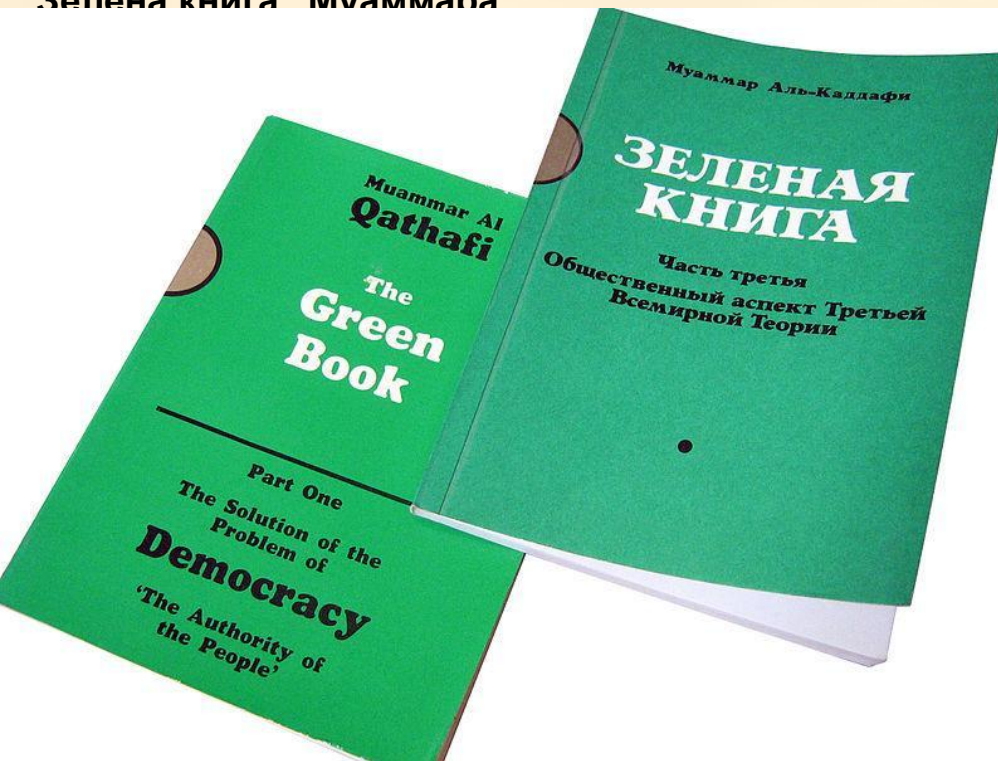
Муаммар Каддафі
(1942-2011)

Своєрідною формою правління була **джамахірія** (з арабської – народовладдя). Існула вона в одній країні – **Лівії**. Тут згідно реформи 1977 р. офіційно були офіційно відмінені держава, уряд та політичні партії, а також замінили всі республіканські органи влади постійно діючими виборними органами – народними зборами та народними комітетами. Верховним органом влади вважався Загальний конгрес, який скликався не рідше, ніж двічі на рік. Конституції не було.

Джамахірія

“Зелена книга” Муаммара

Обґрунтована була джамахірія в Третій Всесвітній Теорії Муаммара Каддафі (лідера лівійської революції) та викладена в першій частині його *Зеленої книги*. Сам Каддафі офіційних постів у державі не займав, але фактично був диктатором. Лівія була джамахірією до повалення режиму Каддафі у 2011 року.

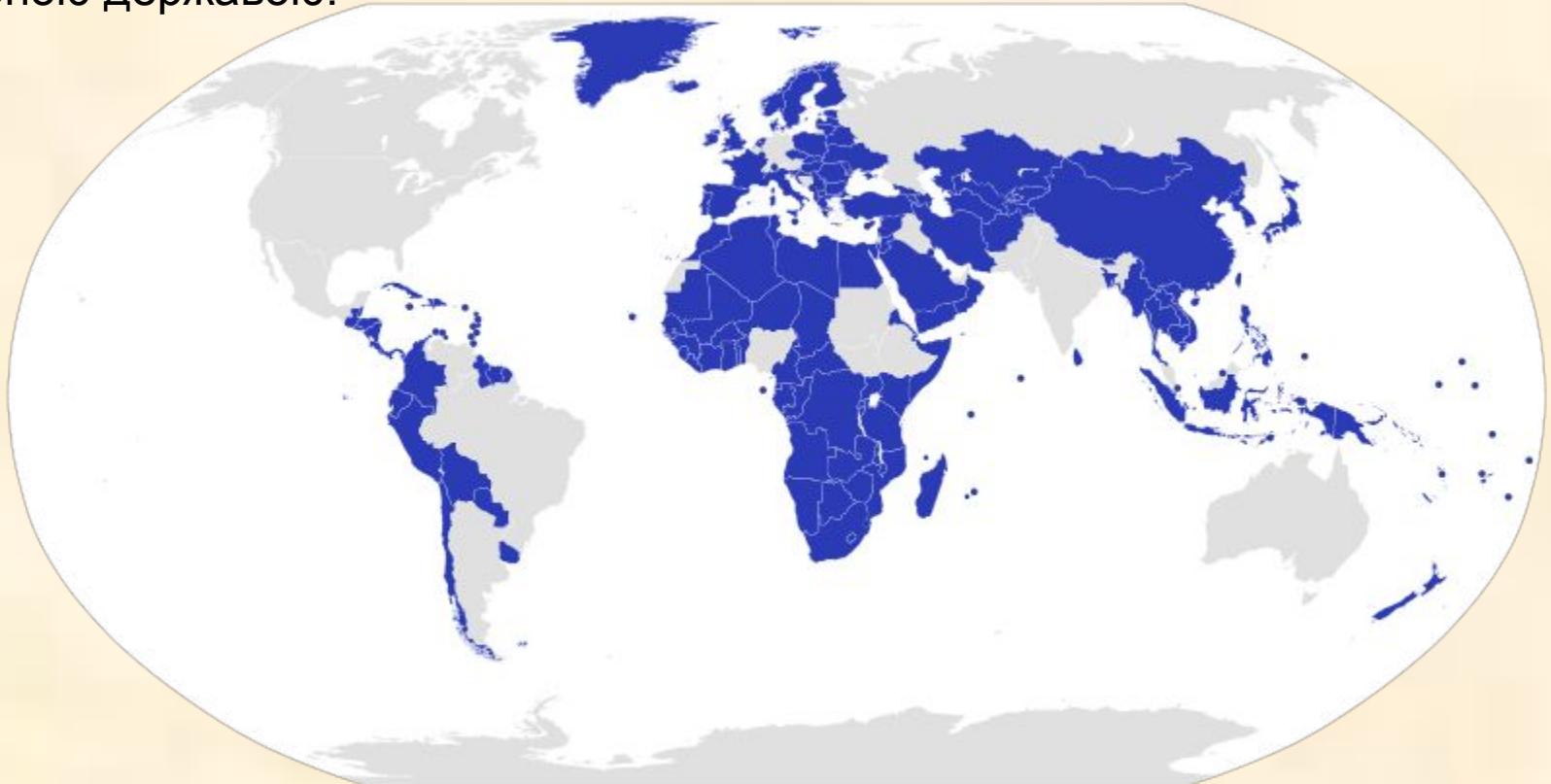

Унітарні держави

167 країн

Унітарні держави (з латини – єдність) – це країни, що **не мають** у своєму складі **автономних територіальних одиниць**. В них існують єдині органи законодавчої та виконавчої влади, єдина для всієї країни конституція та система державних органів. Центральні органи влади керують всіма територіями країни. Це переважна більшість країн світу. Згідно з ст. 2 розділу I Конституції України, Україна є унітарною державою.

Унітарні держави – майже 90% країн світу

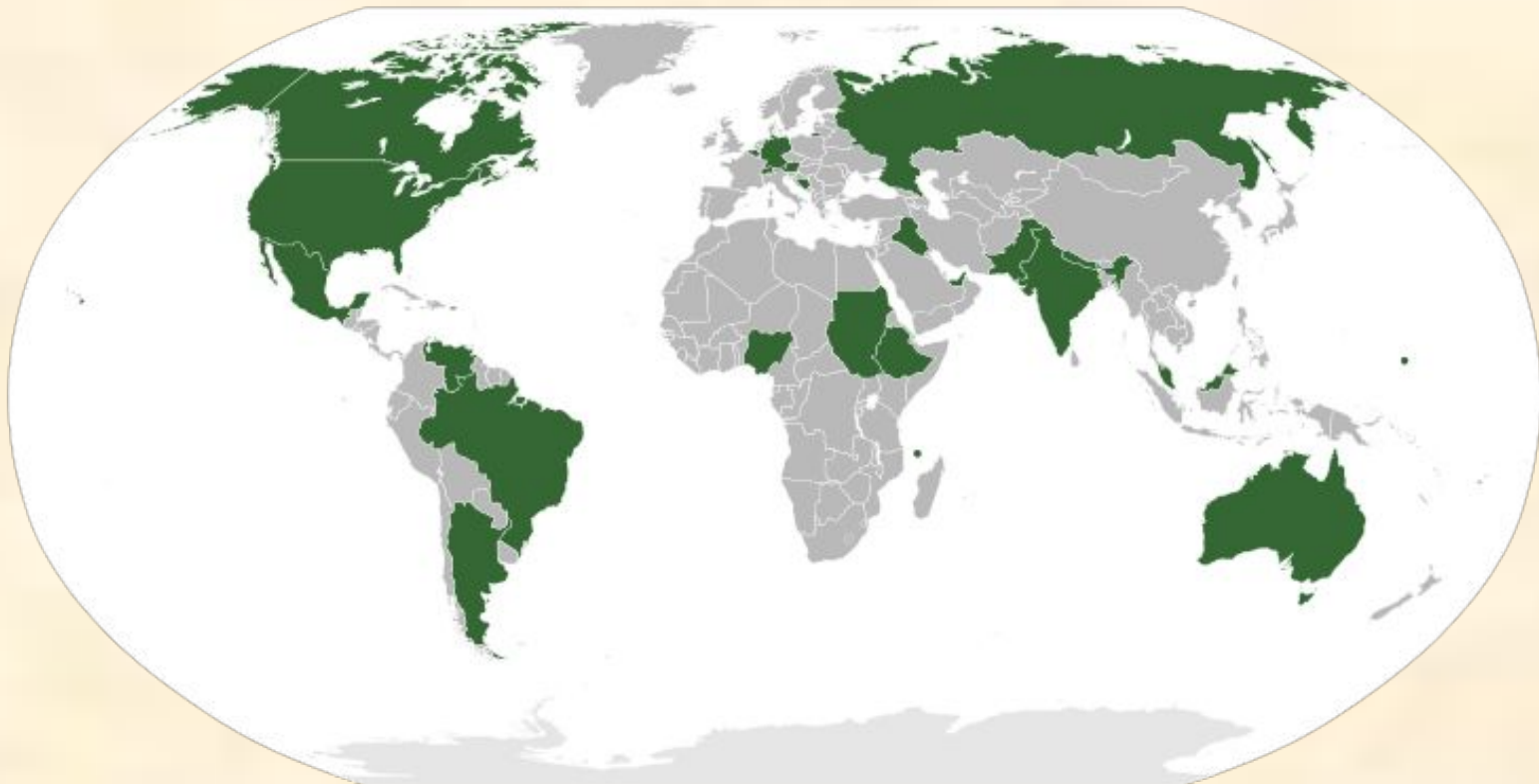

Федеративні держави

27 країн

Федеративні держави (з латини – союз, об'єднання) поряд з єдиними (федеральними) законами та органами влади, мають окремі автономні територіальні одиниці (штати, землі, провінції, республіки і т. і.).

У світі федеративних держав меншість.

Федеративні держави

27 країн

Автономія це здатність до самоуправління на основі власного законодавства, але в рамках загальнодержавних законів або конституції.

Водночас самостійність суб'єктів федерації недостатня для того, щоб вони могли визнаватися суб'єктами міжнародного права. Це пояснюється тим, що суб'єкти федерації не є державами у повному значенні цього слова: вони **не мають суверенітету**; не мають **права сецесії** – право одностороннього виходу з федерації; юридично позбавлені права самостійної участі в міжнародних відносинах.

Складні
форми
державного
устрою

Федеративні держави

27 країн

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ФЕДЕРАЦІЙ

Національно-етнічний

14

- Індія (25 штатів);
- Росія (21 республіка);
- Ірак (18 провінцій + Авт. Район Курдистан);
- Непал (5 регіонів);
- ОАЕ (7 еміратів);
- Пакистан (4 провінції + 4 території);
- Швейцарія (26 кантонів);

- Бельгія (3 регіони);
- Боснія і Герцеговина (10 кантонів);
- Нігерія (36 штатів);
- Ефіопія (9 регіонів);
- Коморські Острови (3 авт. регіони);
- Судан (15 штатів);
- Південний Судан (10 штатів).

Історико-географічний

13

- Австрія (9 земель);
- Німеччина (16 земель);
- Аргентина (23 провінції);
- Венесуела (23 штати);
- Канада (10 провінцій);
- Мексика (31 штат);
- США (50 штатів);
- Бразилія (26 штатів);

- Сент-Кітс і Невіс (14 округів);
- Австралія (6 штатів);
- Федеративні Штати Мікронезії (4 штати);
- Палау (16 штатів);
- Малайзія (13 штатів).

Кінець

Її Величність Єлизавета II – 12-а королева Великої Британії. Повне ім'я – *Елізабет Александра Мері Віндзор*. При владі з 1952 року. Є королевою та головою держави **Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії**, головою держави в країнах **Британської Співдружності** (*Канаді, Австралії, Новій Зеландії, Ямайці, Барбадосі, Багамських Островах, Гренаді, Папуа-Новій Гвінеї, Соломонових Островах, Тувалу, Сент-Люсії, Сент-Вінсенті і Гренадинах, Антигуа і Барбуді, Белізі, Сент-Кітсі і Невісі*). У всіх цих країнах, окрім Сполученого Королівства, її представляють **генерал-губернатори**, що призначаються нею.

Ї Величність Єлизавета II також:
Голова Співдружності Націй, Верховний
Головнокомандувач Збройних Сил,
Лорд Острова Мен, Верховний
управитель Церкви Англії, Захисниця
віри, Герцог Нормандії, Верховний
вождь Фіджі. Формально Єлизавета II —
наймогутніший монарх світу.

Формально королеві належить **законодавча, виконавча та судова влада** в державах, які вона очолює, але **фактично** її роль скоріше церемоніальна через те, що вона завжди діє за порадою Кабінету міністрів, а прем'єр-міністром зазвичай призначає голову партії, що перемагає на виборах.

Па́па Рі́мський (від з грец. *παπᾶς* — патріарх, священник) або **Понтифік** — глава Католицької Церкви, єпископ Риму і голова держави Ватикан.

Повний титул: Єпископ Риму, Вікарій Христа, Наступник Князя апостолів, Верховний первосвященик Вселенської Церкви, Примас Італії, Архієпископ-Митрополит Римської Провінції, Глава Ватиканської держави, Раб рабів Божих.

Форми звертання: Ваше Святійшество, Святий Отець, Падре.

Папа Бенедикт XVI

До символів, що відрізняють Папу від інших єпископів відноситься **тіара**, або потрійна корона. Тіара є символом папства, проте останнім часом не використовується. Бенедикт XVI відмовився використати тіару навіть на власному гербі, хоча використав потрійну митру, як символ духовної влади.

Іншими особливими знаками є **Кільце рибака** та **печатка із зображенням святих Петра і Павла**, призначена для штампування у свинцю та золоті найурочистіших документів, званих буллами.

Після засвідчення смерті Папи, кардинал-камерленг ламає ці символи в присутності трьох інших кардиналів, що є знаком кінця правління даного Папи.

Кільце рибака – символ того, що Святий Петро був рибалкою

Тіара, яку одягають на статую св. Петра. у Соборі Святого Петра у Римі. Знаходиться у Ватиканському музеї

Кожний папа римський має свій **особистий герб**. Герби усіх пап мали зображення тіари. Бенедикт XVI змінив геральдичну традицію. Замість тіари він використав **мітру** (головний убір) та **палліум** (стрічку з білої овечої вовни, вишиту хрестами). Золотий та срібний ключі: відповідно символи влади на небі й на землі, тобто духовної влади папи як Вікарія Христа на Землі.

Папський герб
Бенедикта XVI

Папський хрест

Папа, на відміну від інших єпископів, не використовує зігнутого посоху, а використовує **Папський Хрест** (Ферулу) – різновид хреста з трьома поперечками. Це символізує потрійне правління папи: як найвищого священика, найвищого учителя та головного пастиря. Це також символ того, що папа є правителем трьох царств: небесного, земного та пекельного

Папа Пій II в тіарі, малюнок
Пінтуріккьо (1502-1507)

Після того, як офіційно засвідчать смерть Папи, починається період вакантного престолу, що триває до виборів нового понтифіка.

Після того як фізичну смерть папи римського засвідчать лікарі, за звичаєм відбувається наступний обряд, що підтверджує смерть юридично.

Кардинал має лише тричі покликати померлого його хресним ім'ям у присутності папського церемоніймейстера, прелатів, секретаря та канцлера Апостольської палати. Раніше також мав тричі вдарити срібним молоточком по лобі померлого. Якщо Папа не відгукнувся, кардинал-камерленг вимовляє фразу латиною: «*Vere Papa mortuus est*», після чого починається період вакантного престолу, протягом якого Святий престол лишається не зайнятим монархом до закінчення виборів нового папи.

Папу Римського обирають довічно на зборах кардиналів (конклаві) після смерті свого попередника (або зречення, що буває вкрай рідко). Теоретично, Папою може бути обраний будь-який неодружений чоловік-католик, хоча на практиці останні кілька століть папами ставали винятково кардинали.

Конклав кардиналів складається з 117 чоловік з 52 країн світу

П'єтро Перуджіно, «Вручення Ключів Святому Петру». Традиційне зображення передачі Святому Петру ключів від Святого Престолу. Сикстинська капела, Ватикан (1492)

Відразу після обрання новий Папа вибирає собі ім'я й відповідний номер, під якими він буде правити. Після 1555 року всі римські папи міняли ім'я при вступі на престол, хоча папа формально робити це не зобов'язаний. Серед найбільш використовуваних імен – Лев, Бенедикт, Климент, Пій, Григорій, Інокентій, а до 1410 року також Іоанн. За традицією Папи ніколи не беруть ім'я Петра, яке носив апостол Петро.

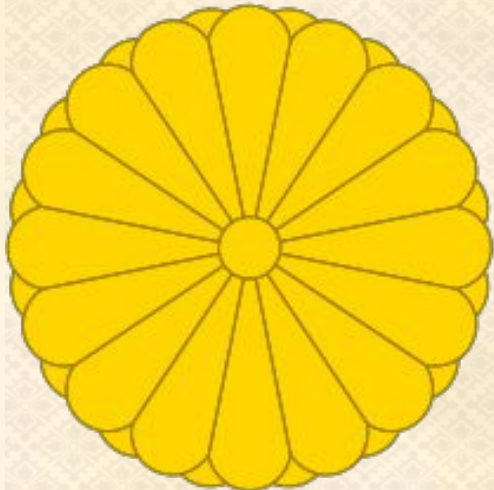

**Імператор Японії
Його Величність
Акіхіто** – «Небесний
господар», монарх
Японії. Походить від
правителів
староояпонської
держави Ямато.
Інститут Імператора
та зміст його
повноважень
мінялися залежно від
епохи. В новітній час,
згідно з чинною
Конституцією,
Імператор — це
символ Японської
держави і єдності
японської нації. Він
вважається
номінальним главою
держави, що править
нею, але не управляє.

Емблема Імператора Японії – **16-пелюсткова хризантема**. Офіційно використовується як заміник державного герба Японії.

Японські Імператори не мають **прізвищ**. Їхні прижиттєві імена табууються та не використовуються в офіційних джерелах японською мовою. Після смерті Імператорів їх називають за особливими посмертними іменами.

Імператор Японії Акіхіто

